

Koftjalk *Lena*

Modelbouwer: Daniël Hazenberg, 1918

Afmetingen: (lxbxh): 127,5 x 24,5 x 91 cm

Collectie: Maritiem Museum Rotterdam

Objectnummer: M188

Fotografie: Bertel Kolthof

Tekst: Jan Briek

De koftjalk *Lena* werd door de modelbouwer Daniël Hazenberg een 'zeetjalk' genoemd. Kenmerkend voor de diverse typen tjalken is dat ze in de tweede helft van de negentiende eeuw zowel voor binnenvaart als kustvaart gebruikt werden. Schippers uit Groningen voeren langs de Waddeneilanden naar Duitsland en Denemarken, maar ook over de Noordzee naar Engeland, Frankrijk en Noorwegen en naar havens aan de Oostzee. Deze vorm van scheepvaart stamde al uit de dertiende en veertiende eeuw toen

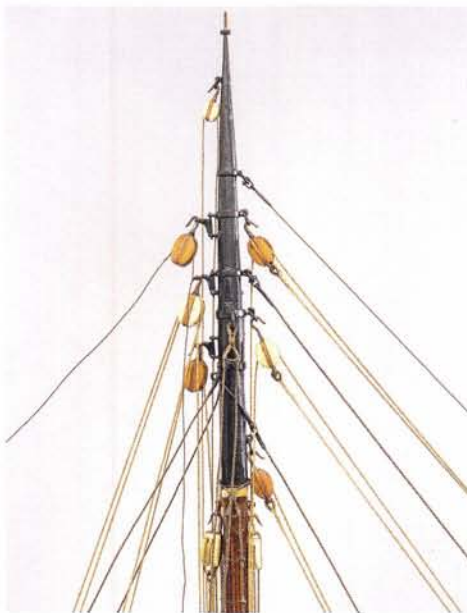
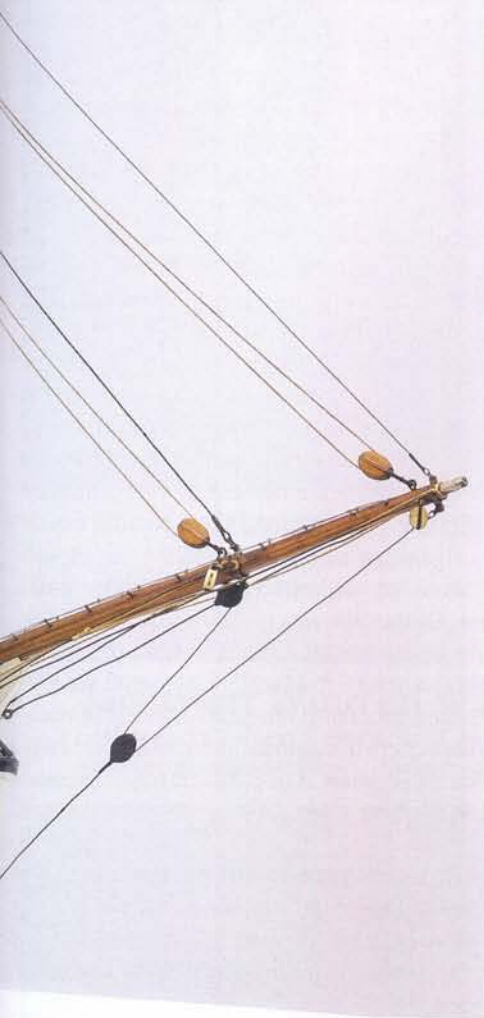
Groningers naar Engeland en het Oostzeegebied voeren. In de periode tussen 1700 en 1800 vervoerden de schippers uit Groningen steeds vaker turf, afkomstig uit de Groninger veenkolonieën.

Veenkoloniale vaart

Om te voorkomen dat de schepen leeg terug moesten, namen de schippers goederen mee die beschikbaar waren, zoals Engelse kolen, porselein, glas en aardewerk en uit Scandinavië en het Oostzeegebied hout en graan. Deze 'veenkoloniale vaart' was in de tweede

helft van de negentiende eeuw van groot economisch belang voor Groningen. Niet alleen vanwege het aantal schippers dat er zijn brood in verdiende, maar ook vanwege de scheepsbouw op de lokale werven en aanverwante nijverheid zoals zeilmakerijen en tuigerijen. Het werk in de veenkoloniale zeilvaart was zwaar. Eigenlijk waren de tjalken helemaal niet zo geschikt voor de zee. Er gebeurden zeer regelmatig ernstige ongelukken, waarbij de gehele bemanning omkwam. Ook bij het laden en lossen ging het vaak mis. Het feit dat de tjalken wel heel geschikt waren om er

De werf van deze koftjalk *Lena* is onbekend. Wel kennen we de afmetingen: lengte circa 28 meter, breedte 5,40 meter. Groninger schippers maakten met hun koftjalken reizen naar Engeland, Noord-Frankrijk en de Oostzee en soms zelfs wel naar Noord-Afrika.

rechts, boven: Details van de masttop met alle blokken. Modelbouwer Daniël Hazenberg sneed de blokken van ivoor. Aan het zwaar uitgevoerde want kun je al opmaken dat het hier om een zeegaande tjalk gaat.

rechts, midden: Detailopname van het voordek met de zogenaamde pompspil. Door de ijzeren handgrepen op en neer te bewegen werd het houten braadspil rondgedraaid en konden de ankers worden opgehaald. Boven het anker aan bakboord zie je een davitt waarmee het anker wat makkelijker overboord getild kon worden.

rechts onder: De luiken zijn geborgd met een stevige balk overdwars voor zeegang.

boven: Een koftjalk kan een fok, kluiver en buitenkluiver hijsen en heeft meer een boegspriet dan een kluiverboom. Die rust stevig op een uitbouw van de steven. De groene blokken zijn onderdeel van de maststrijkinstallatie die een aparte lier (zie vorige pagina) op het voordek heeft.

midden: De boegwanten worden op een simpele wijze doorgezet

drie foto's onder: In de roef plaatste de modelbouwer stoeltjes en een tafel. Je ziet ze door de roefdeuren en ramen heen.

tot diep in het binnenland mee te komen en er per reis veel lading kon worden vervoerd, zorgde ervoor dat er uiteindelijk toch voldoende verdiend werd. Maar een vetpot was het niet. Schippers waren veelal eigenaar van het schip, moesten flink investeren en droegen daardoor grote financiële risico's. Het gezin van de schipper dat meevoer moest genoeg nemen met de zeer krappe leefruimte aan boord en de verdiensten waren onderhevig aan grote schommelingen. Aan het einde van de negentiende eeuw kwam er langzaam een einde aan de veenkoloniale zeilvaart. Maar tot in de jaren twintig van de vorige eeuw zag je met vracht beladen koftjalken tot ver buiten de Nederlandse wateren. De introductie van ijzeren motorschepen rond 1920 zorgde er uiteindelijk voor dat ze verdwenen. Het Maritiem Museum in Rotterdam voorzag al vroeg dat zeilende binnenvaartschepen uiteindelijk zouden verdwijnen en verwierf al in 1918 dit scheepsmodel van de *Lena*.

MODELBOUWER DANIËL HAZENBERG

Daniël Hazenberg was een Groningse binnenvaartschipper die in zijn vrije tijd scheepsmodellen vervaardigde. Het bouwen van de modellen was vooral een bijverdienste. Het werk in de binnenvaart leverde nauwelijks genoeg op om er zijn grote gezin van te kunnen onderhouden. De *Lena* was het eerste model dat het Maritiem Museum Rotterdam van Daniël Hazenberg kocht voor een bedrag van 175 gulden. In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw volgden een negental houten modellen – sommige in opdracht van het museum gebouwd. Hazenberg maakte de modellen aan de hand van metingen die hij deed op echte schepen. Ieder model werd op spanten gebouwd, zo precies mogelijk naar het echte schip. Informatie haalde Hazenberg uit tekeningen, eigen opmetingen van schepen en – indien mogelijk – gesprekken met schippers. Zie ook SdZ 2023.2 t/m 6.

